

УДК 371.13.16:37.015.2

НОВІ ПРОФЕСІЙНІ РОЛІ ТА ФУНКЦІЇ СУЧАСНОГО ВЧИТЕЛЯ В КОНТЕКСТІ КОНЦЕПЦІЇ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Ірина Вікторенко

кандидат педагогічних наук

доцент кафедри теорії і практики початкової освіти

ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

м. Слов'янськ, Україна

viktorenko2210@gmail.com

Людмила Горобець

кандидат педагогічних наук

доцент кафедри природничо-математичних дисциплін

та інформатики в початковій освіті

ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

м. Слов'янськ, Україна

horobetslv@gmail.com

Анотація У статті висвітлено вимоги сучасних реформаційних процесів до позиції вчителя в умовах Нової української школи. Зокрема звертається увага на компетентності, якими повинен володіти вчитель сучасного освітнього закладу, м'які навички, необхідні в роботі з молодшими школярами. Розглянуто діяльність тьютора, коуча, ментора, едвайзера в аспекті педагогічного наставництва. Установлено, що незважаючи на певні відмінності у функціях і завданнях, які вони виконують в освітньому процесі, їхня діяльність насамперед спрямована на допомогу молодшим школярам у особистісному становленні. На підставі аналізу навчальних планів і програм з'ясовано, що підготовці майбутніх учителів до виконання описаних ролей у вищому педагогічному навчальному закладі не приділяється належної уваги. Зазначене свідчить про необхідність проведення цілеспрямованої роботи зі студентами щодо їхньої підготовки до такої діяльності.

Ключові слова: вчитель початкової школи; професійні ролі; реформаційні процеси; тьютор; ментор; коуч; едвайзер; наставник.

Він актор, але його глядачі і слухачі не аплодують йому.

Він скульптор, але його роботи ніхто не бачить.

*Він лікар, але його пацієнти рідко дякують за лікування
та далеко не завжди бажають лікуватися.*

Де ж йому взяти сили для щоденного натхнення?

Тільки в самому собі, тільки у свідомості величі своєї справи.

С. Соловейчик

Постановка проблеми в загальному вигляді. Головне завдання, яке історично постало перед українським суспільством сьогодні і на перспективу –

збудувати власну сильну, суверенну і незалежну сучасну національну державу, здатну гарантувати безпеку України від зовнішньої агресії, та провести трансформацію внутрішньої соціально-економічної системи країни в умовах європейської інтеграції.

Досліджуючи передумови успішності цього завдання, виходимо із розуміння того, що головним фактором його розв'язання є людина, її активна цілеспрямована діяльність. Епіцентром нової парадигми підготовки людини до життя в глобальному інформаційному просторі є освіта – школа – учитель. За концепцією Нової української школи (2017), саме на вчителя покладається відповідальність підготувати згуртовану спільноту творчих людей, відповідальних громадян, активних і підприємливих, які здатні будуть забезпечити потужну державну і конкурентну економіку. Тому, як зазначається в Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті, Державній програмі «Вчитель» та інших нормативно-правових документах, дослідження проблеми формування особистості сучасного вчителя відповідно до потреб практики, сучасних змін, що відбуваються в країні та світі, є актуальним і невідкладним завданням. Актуальність наукових розвідок зумовлюється також необхідністю осмислення ролі і завдань учителя в освіті, його особистісних характеристик та якостей в контексті Концепції Нової української школи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різні аспекти сформульованої вище проблеми протягом останніх років плідно досліджувалися та досліджуються вітчизняними вченими: В. Андрущенко, Н. Бахмат, Н. Бодруг, І. Волинець, Ю. Завалевський, Л. Ілійчук, І. Казанжи, О. Макара, О. Малишко, А. Федорович, Л. Ликтей, З. Мірошник, Т. Молнар, Н. Савченко, О. Попенко, В. Примакова, І. Табачек, І. Чухан, З. Шишкіна та іншими науковцями.

Не зважаючи на широку представленість проблеми в наукових джерелах названими та багатьма іншими вченими, вона залишається недостатньо дослідженою. Нові вимоги, що висувуються до особистості вчителя продиктовані процесами, які відбуваються в суспільстві та освіті. У 2019-2020 навчальному році до перших класів в Україні підуть понад 448 тисяч учнів, які навчатимуться за новим освітнім стандартом. З огляду на це, виникає низка запитань: «Яким має бути учитель Нової української школи», «Чи змінилися його професійні ролі, якими вони стали?», «Якими компетентностями повинен володіти сучасний учитель?». Не становить сумнівів важливість безпосереднього теоретичного аналізу означених проблем, що і стали предметом нашого дослідження.

Мета статті – виокремити, розширити та уточнити перелік професійних ролей і завдань учителя, а також компетентностей, якими повинен володіти сучасний учитель Нової української школи.

Результати дослідження. Навчальним планом підготовки студентів бакалаврського рівня вищої освіти спеціальності 013 Початкова освіта за освітньо-професійною програмою «Початкова освіта» у першому семестрі передбачено вивчення першої професійно-педагогічної дисципліни «Вступ до спеціальності», яка допоможе майбутньому вчителю відкрити лише перше віконце у світ педагогічної професії, зробити початкові кроки до власних педагогічних відкриттів, стане підґрунтям оволодіння мистецтвом педагогічної діяльності.

Серед низки основних завдань, виокремимо ті, що більш відповідають предмету нашого дослідження: презентувати Нову українську школу як галузь майбутньої професійної діяльності; з'ясувати нові професійні ролі та завдання вчителя початкових класів у формуванні та розвитку особистості майбутнього громадянина України; ознайомити з професійними компетентностями, якими має оволодіти вчитель, аби, з одного боку, самому стати конкурентоспроможним, з іншого, – готового сформувати учня як конкурентоспроможну особистість, яка несе особисту відповідальність за власне життя та здатна конкурувати на професійному ринку праці; сприяти формуванню особистості майбутнього педагога, розвитку його культури, ерудиції; формувати професійні цінності, інтерес до вчительської професії. Переконані, що усвідомлення та осмислення самими студентами вище означених завдань ще на початку навчання у вишу, забезпечить появу в них соціально значущих мотивів, потреб, інтересів, які виявлятимуться в їхній пізнавальній діяльності, готовності до повної реалізації в діяльності та в особистому розвитку, що забезпечуватиметься задоволенням від самого процесу діяльності і від її результату.

Виходячи з того, що «найбільш успішними на ринку праці в найближчій перспективі будуть фахівці, які вміють навчатися впродовж життя, критично мислити, ставити цілі та досягати їх, працювати в команді, спілкуватися в багатокультурному середовищі та володіти іншими сучасними вміннями (Концепція Нової української школи, 2017), постає наступне запитання: як цього досягти, якщо на зміну поколінням – «традиціоналістам» або «ветеранам» (1922 – 1945 рр.; притаманне домінування усвідомлення своїх обов'язків, лояльність, авторитаризм, повага до очільників, прагнення гарно виконувати роботу), «бемі-бумерам» (1946 – 1964 рр.; оптимісти, зацікавлені в кар'єрному рості, люблять командні ігри це амбітні індивідуалісти, ідеалісти і консерватори, яким бракує оптимізму. Подібно до попереднього покоління, їм властиві повага до

авторитетів, вони схильні ставати «трудоголіками»), «поколінню Х» (1965 – 1980 рр; рано стали самостійними, прагнуть залишатися працездатними в будь-якому віці, прагнуть до якісної класичної освіти та незалежності, відзначаються креативністю, негативно ставиться до жорстких вимог на роботі, а між родиною та роботою обирають родину), «міленіалам» або «поколінню Y» – «діти тисячоліття» (1981 – 1999 рр.; звертають увагу на склад продуктів, часто залежні від моди; не вміють чекати, хочуть багато грошей одразу; не ходять у магазини – все можна знайти в Інтернеті; не хворіють грошима, для представників важливим є включення в сам процес, контроль над власним життям, часом і роботою. Вони вважають за краще працювати в команді, є гарними комунікаторами, випромінюють упевненість у собі та природньо поєднують оптимізм з реалізмом), прийшло нове покоління XXI століття – «покоління Z» – «центеніали» (з 2000 р.) (Матвійчук, б.д.)? Адаже моделі, за якими навчали представників попередніх поколінь, на сьогоднішніх першокласниках не спрацюють унаслідок суттєвих відмінностей між поколіннями.

Згідно з обґрунтованими міркуваннями авторів в матеріалах інтернет-видань (Матвійчук, б.д.), назвемо найбільш істотні особливості покоління центеніалів:

- народилися в епоху Інтернету, тому не уявляють життя без нього;
- більше люблять дивитися, а не читати;
- не вивчають лише один чітко визначений предмет – вони звикли до інтердисциплінарного підходу, коли перетинається багато різноманітних напрямків;
- миттєво отримують інформацію з будь-якої частини світу, тому вчитель перестав вважатися єдиним джерелом освіти;
- швидко перемикають увагу; їм важко зосередитися: щоб вивчити певний матеріал, їм варто часто змінювати види діяльності.
- гіперактивні; не люблять повертатися до однієї справи кілька разів, тому якщо приймають рішення – то вже остаточно;
- цінують безпеку, не лише в Інтернеті, але й у реальному житті;
- мрія – стабільність, спокій і добробут;
- толерантні;
- мінімалісти;
- ведуть здоровий спосіб життя;
- знають, як досягти успіху, готові працювати заради успіху.

Описаний образ покоління дітей XXI століття засвідчує, що Нова школа потребує нового, успішного вчителя, який може стати «агентом змін» (Концепція Нової української школи, 2017) і буде відкритим до трансформацій.

Із орієнтацією на мету повної загальної середньої освіти (Матвійчук, б.д.), випускник Нової школи – це *особистість* (цілісна особистість, усебічно розвинена, здатна до критичного мислення), *патріот* (Патріот з активною позицією, який діє згідно з морально-етичними принципами і здатний приймати відповідальні рішення, поважає гідність і права людини), *інноватор* (інноватор, здатний змінювати навколишній світ, розвивати економіку за принципами сталого розвитку, конкурувати на ринку праці, учитися впродовж життя (Концепція Нової української школи, 2017).

У зв'язку із принципово новими умовами управління освітнім процесом (педагогічна освіта переорієнтовуватиметься на особистісно орієнтовані, компетентнісні засади, педагогіку партнерства, індивідуальний підхід; широке використання нових ІТ-технологій, нових мультимедійних засобів навчання, орієнтація на потреби учня в освітньому процесі, дитиноцентризм), варто зауважити на основні функції, які покладаються на вчителя, і які він повинен виконувати задля оволодіння професійними компетентностями, знаннями, вміннями та навичками.

Усі функції конкретизовано в першому професійному стандарті в Україні «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти» (2018 р.), затвердженого на національному рівні, а саме: планування і здійснення освітнього процесу; забезпечення і підтримка навчання, виховання і розвитку учнів в освітньому середовищі та родині; створення освітнього середовища; рефлексія та професійний саморозвиток; проведення педагогічних досліджень; надання методичної допомоги колегам з питань навчання, розвитку, виховання й соціалізації учнів початкових класів закладу загальної середньої освіти; узагальнення власного педагогічного досвіду та його презентація педагогічній спільноті; оцінювання результатів роботи вчителів початкових класів закладу загальної середньої освіти.

Відповідно до функцій учителя змінюються і його *ролі* – не як єдиного наставника та джерела знань, а як коуча, фасилітатора, тьютора, модератора в індивідуальній освітній траєкторії дитини (Концепція Нової української школи, 2017). Вони вже набирають обертів у педагогічній практиці українських навчальних закладів, адаптуючись із зарубіжних педагогічних методик як професії, посади.

Отже, говорячи про професійне становлення майбутнього спеціаліста, правомірним є акцентування уваги першокурсників із проблемою «розширення спектра функціонально рольових уявлень вчителя про педагогічну діяльність» (Мірошник, 2011), оскільки коло виконуваних ним ролей значно зросло і дещо змінилось.

Узагальнюючи наукові та суспільні погляди, громадську думку та переконання учителів-практиків з окресленого предмета дослідження, зупинимось на кожній ролі окремо і спробуємо визначити їх сутність та значущість для реалізації професійної діяльності вчителя в реаліях української освіти.

Перша роль, що втілюється вчителем у початковій школі, – тьютор, і уявлення про нього допоможуть сформувати наступні характеристики:

- тьютор (походить від англ. Tutor) – учитель – особа, що веде індивідуальні або групові заняття із учнями, репетитор, наставник.

- це спеціаліст із формування майбутнього, який має розгледіти потенціал і змоделювати до нього дорогу;

- тьютор повинен бути філіалом батьків у школі. Він слідкує за соціалізацією, спілкуванням, вихованням. Він має завоювати таку ж прив'язаність від дитини, яку вона дарує батькам. Його думка неодмінно вагома, а підтримка авторитетна. Для кожної своєї ролі тьютор одягає капелюха: прораб – прокладає шлях розвитку до покликання; наставник – проводить дитину до мети; хороший тренер – ставить правильні досяжні цілі та мотивує; репетитор – заповнює прогалини у знаннях; коуч – дає дитині збагнути, що саме є важливим; заступник мами – до нього завжди можна звернутися за допомогою; психолог – підтримує і допомагає подолати труднощі; адвокат – захищає інтереси дитини (Іващенко, 2018);

тьютор повинен: піклуватися про учня; готуватися до регулярних зустрічей та обговорення певних важливих тем на них; сприймати учня як цілісну особистість з урахуванням його характеру, темпераменту, рівня знань, талантів, інтересів, ціннісних настанов; бути великодушним та уважним; ділитися власним досвідом та знаннями; щиро цікавитися іншими людьми; бути наполегливим; чітко висловлювати власну думку; зосереджуватися не на проблемах, а на їх вирішенні; бути людиною, якій можна довіряти; вміти надихати відповідно до визначених цілей та схилити до мислення; вміти знаходити в учня прихований потенціал; допомагати відкривати сенс освіти, планувати діяльність, приймати виклики; вміти задавати питання учню, уважно слухати; концентруватися на сильних сторонах підопічного; працювати, передусім, на майбутнє підопічного (Швець, 2018);

- тьютор володіє сучасними освітніми технологіями, є фахівцем в своїй педагогічній сфері та може підтримати пошуки свого підопічного в науковій, дослідницькій діяльності (Швець, 2018).

Спираючись на дослідження окремих науковців та практиків, а також матриці тьюторських компетенцій, яка була розроблена в рамках проекту Certi

MenTu (Certification of Mentors and Tutors) такими європейськими країнами, як Великобританія, Кіпр, Швеція, Австрія, Польща та Греція, Т. Швець, директор програми в International Academy of Tutoring, заступник директора в приватній школі «Афіни» у Києві, конкретизувала особистісні компетенції, які є важливими для тьютора, а саме: адаптивність; гнучкість; готовність допомагати; особиста ефективність в складних та нестандартних професійних ситуаціях; компетенція конфліктології; відповідальність; особиста організованість та вміння планувати; саморозвиток та особисте зростання; здатність до пошуку рішень; ефективна комунікація; стресменеджмент; таймменеджмент; володіння сучасними інформаційними технологіями (Швець, 2018).

Це має бути компетентна особа в тій області знань, в яку вона вирушає з підопічним. Однак знання тут не найважливіші, тьютор не повинен бути альфою та омегою. Як досвідчений мандрівник, він може разом з початківцем увійти в невідому для них обох територію, щоб показати, як можна по ній пересуватися, як з нею знайомитися. А головне, як отримувати задоволення від подорожі в самому собі, задоволення від нових відкриттів. А щоб це було можливе, тьютор має знати власні сильні і слабкі сторони (Степаненко, 2018).

Виникає питання, чи кожен може стати тьютором? Відповідь може бути різною. Однак, важко собі уявити, щоб вчитель не мав компетентностей вихователя. К. Осадча (2016) у своєму дослідженні визначає п'ять відповідних пунктів, які дозволяють зрозуміти готовність та бажання ставати тьютором.

1. Створення партнерських взаємовідносин, які спираються на довготривалу, стабільну співпраці двох сторін. У цих відносинах тьютор щиро прагне досягнення успіхів свого партнера та неустанно допомагає йому в цьому. Його діяльність схожа на «пошуки найкращого в людині», яка ґрунтується на створенні таких умов, коли підопічний відкриває у собі щось більше, незвичайні можливості. У зв'язку з цим тьютор зосереджує увагу на прагненнях, схильностях підопічного, вказує йому нові перспективи, допомагає визначити цілі та підтримує в їх досягненні. Така підтримка дозволяє визначити у майбутньому ще більше амбітних цілей, а тьютор у разі їх недосягнення не той, хто звинувачує в помилках, а в бесідах допомагає зрозуміти, як їх можна виправити та нагадує про прагнення, бажання.

2. Уміння показати підопічному бачення успіху. Пов'язане це з визначенням сміливих та трудних цілей, а в наслідку – перехід до сміливих дій. Необхідною тут є допомога у відкритті мрій та віра в те, що неможливе може ставати можливим.

3. Відкриття тьютором самого себе. Зміна мислення, відмова від старих схем власної діяльності: наприклад, сталого контролю, переконання в своїй правоті, а також винайдення в собі нових можливостей.

4. Трансформація в мудрого партнера, який навчився уважно слухати та задавати відповідні питання. Такі вміння допомагають відкрити приховані думки (через непевність чи нерозуміння самого себе) та спрямувати спільні дії в напрямку успіху.

5. Постійне покращення якості спільних дій, підвищувати власну майстерність в процесі тьюторської роботи.

Ми поділяємо думку Т. Швець (2018), що тьютором стає той, хто хоче цього, прагне, готовий до розвитку в собі вміння до авторефлексії (розуміння самого себе, праця над собою, самосвідомість); вміння говорити про цінності (без моралізації, нав'язування своєї точки зору); вміння вести діалог як намір зрозуміти іншого (не дискусія, не переконання).

Наступний іншомовний термін, що приходить у нашу педагогічну практику – фасилітація. Це специфічний вид педагогічної діяльності вчителя, що має за мету допомагати учню в усвідомленні себе як самоцінності, підтримувати прагнення до саморозвитку, самореалізації, самовдосконалення, сприяти особистісному зростанню, розкриттю здібностей, пізнавальних можливостей. Він допомагає актуалізувати ціннісне ставлення до людей, природи, національної культури на основі організації, гуманістичного, діалогічного, суб'єкт-суб'єктного спілкування, атмосфери безумовного прийняття, розуміння та довіри. Фасилітатор – це фахівець, який не зацікавлений у підсумках обговорення, з якимось конкретним рішенням, не представляє інтереси жодної з груп-учасників чи персоналій і не бере прямої участі в обговоренні, але несе відповідальність за якісне виконання завдань і є радше супровідником навчальної групи у їхньому особистому розвитку (Фісун, 2010).

Отже, фасилітація навчання – допомагати, полегшувати, сприяти, створювати умови для самостійної роботи. Учитель уже не інформатор, а організатор самостійної роботи учнів, тобто фасилітатор. Отже, фасилітатор організовує роботу учнів, сприяє розвитку їх особистісних якостей, допомагає ідентифікувати проблеми і приймати рішення. Мета учителя-фасилітатора – організувати спілкування всіх учасників обговорення з нейтральної сторони, налагодити ефективний обмін думками таким чином, щоб зіткнення думок перейшли в конструктивне русло, розбіжності були успішно подолані і прийнятне рішення було вироблено.

Мета фасилітації – організація ефективної роботи учнів на засадах гуманізму, особистісного саморозвитку, конструктивної взаємодії.

Умови фасилітації:

- 1) проблемність навчання;
- 2) глибока довіра педагога до учнів, їх можливостей;
- 3) повага до учнів;
- 4) толерантне ставлення до учнів, розуміння їх реакцій;
- 5) забезпечення учнів інформаційними, дидактичними, матеріально-технічними ресурсами (Фісун, 2010).

Роль фасилітатора потребує від педагога певних умінь:

- уважно слухати, спостерігати і запам'ятовувати як хід подій, так і стиль поведінки учнів;
- налагоджувати просту і плідну комунікацію між членами навчальної групи;
- аналізувати і корегувати дії учнів;
- діагностувати і заохочувати ефективну (корегувати неефективну) поведінку;
- сприяти створенню моделі ефективної поведінки;
- забезпечувати зворотній зв'язок між учасниками навчального процесу, не використовуючи при цьому «наступальних» і «оборонних» форм спілкування;
- знаходити та активізувати конструктивні моделі поведінки при внутрішньогруповій взаємодії;
- активізувати подібні моделі у міжгруповій роботі;
- викликати довіру учнів, бути терплячим;
- бути справедливим, обирати нейтральну позицію при оцінюванні роботи (Гусак, 2019).

Здатність учителя забезпечити таку взаємодію з учнем, позитивно впливати, активізувати, стимулювати процес навчання та виховання виявляється в його професійній діяльності.

Нова школа працюватиме на засадах педагогіки партнерства. Основні принципи цього підходу:

- повага до особистості;
- доброзичливість і позитивне ставлення;
- довіра у відносинах;
- діалог – взаємодія – взаємоповага;
- розподілене лідерство (проактивність, право вибору та відповідальність за нього, горизонтальність зв'язків);
- принципи соціального партнерства (рівність сторін, добровільність прийняття зобов'язань, обов'язковість виконання домовленостей).

Ще одна посада, що зберігає у назві іноземне звучання, – коуч (від англ. coach – тренер), той що займається, відповідно, коучингом, знову ж таки – від англ. coaching – тренерством, вишколом. Коуч допомагає знайти відповіді на власні запитання підопічних, відпрацьовує до автоматизму різні життєві та професійні ситуації. Коучинг – інструмент особистісного й професійного розвитку, формування якого почалося в 70-х роках ХХ століття. Джерела коучингу лежать у спортивному тренерстві, позитивній, когнітивній й організаційній психології, в уявленні про усвідомлене життя й можливості постійного й цілеспрямованого розвитку людини. За сферою застосування, вирізняють кар'єрний коучинг, бізнес-коучинг, коучинг особистої ефективності, лайф-коучинг. Та саме освітня сфера найбільш сприятлива його застосуванню.

Більш поширене у нашій педагогічній літературі поняття ментор. В контексті педагогічних посад ментор, як термін почали використовувати, в значенні синоніма до слів «учитель», «порадник», «наставник», «консультант». Людина, що має інтерес в розвитку знань, умінь, навичок та міжособистісних стосунків. На відміну від наставника, ментор самостійно встановлює інтенсивність та напрямок навчання. Завдання ментора — допомагати тоді, коли просите про допомогу (Гусак, 2019). І хоча ці два терміни часто вживаються як синоніми, є доволі суттєва відмінність між наставниками та менторами. Перший призначається, щоб допомогти досягнути цілі групи, колективу, установи, закладу, компанії. Другого можна вибрати, щоб досягнути індивідуального зростання. Знаходячись у цій ролі, учитель встановлює інтенсивність і напрям навчання, заохочує учнів до участі у навчальній діяльності, дає поради, рекомендації щодо способів і засобів виконання учнями тих чи інших необхідних для навчання дій і операцій, демонструє зразки нової чи складної для учнів діяльності. Коли учні відчують складність у висловленні власної думки, ментор може заохочувати їх, обережно підштовхуючи. Він приходить на допомогу, коли учні втрачають логіку або почуваються невпевнено під час дії або виступу. Ментор завжди готовий підтримати учня у його просуванні до успіху. Однак учитель – ментор допомагає школярам тільки тоді, коли це необхідно, адже його завданням є максимальне сприяння підопічним на шляху до їх самостійних досягнень позитивних результатів.

У сучасному класі вчитель виступає для учнів як ресурсна особа (консультант). Він є свого роду ресурсним центром, готовим надати учням інформацію або джерела, яких їм не вистачає при виконанні навчальних дій та запропонувати допомогу в разі потреби у їхньому пошуку. В умовах інформаційного суспільства і доступності будь якої інформації клас за певної організації може опрацювати до 100 джерел на одному уроці. Учні можуть

користуватись матеріалами різних епох і регіонів, документами й працями експертів. Вони можуть спостерігати будь які природні явища і досліди та вивчати артефакти й пам'ятки. Це покладає на вчителя відповідальність за відбір і попередню оцінку дидактичного потенціалу можливих джерел. Його обов'язком є забезпечення навчального процесу та участі учнів всім необхідним і вчасно. Як ресурсна особа вчитель має спрямовувати учнів до використання різноманітних доступних джерел і не лише Інтернету. Він не повинен надавати багато інформації сам, «начиняючи» нею учнів. Його завданням є навчати їх пізнавальній самостійності та мотивації до навчання протягом життя.

Може з'явиться невдовзі у штатному розписі українських школах, така посада як едвайзер (Коноваленко, 2017). Це радник, або консультант. Радники потрібні не тільки президенту чи народним депутатам а й учням, адже вибір професії, навчального закладу це ті питання де потрібна порада. Отже, едвайзер, як правило, людина з більшими і глибшими знаннями в конкретній галузі.

І, нарешті, більш знайоме та близьке нам поняття «наставник». Та в оновленому освітньому середовищі, функції наставника також трансформуються. Метою наставництва є допомога опікуваному пристосуватися до дій у межах правил та настанов спільноти. Наставник може давати поради щодо більш ефективної роботи, допомагати вирішувати дискусійні питання, приймати складні життєві рішення. Новий професійний стандарт визначає конкретний перелік функцій вчителя початкових класів.

Висновки з дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Отже, у сучасних умовах державного розвитку особливо гостро постає проблема реалізації інтелектуального потенціалу нації. Вища школа – одна з найважливіших ланок, здатних позитивно її розв'язувати. Тому необхідно вдосконалювати всю систему освіти, привести зміст і методи навчання у відповідність до принципів гуманізації та демократизації, спираючись на новітні досягнення психолого-педагогічної науки. А тому, розбудова української національної школи вимагає від майбутнього вчителя високої педагогічної культури і методичної майстерності.

Таким чином, можна констатувати, що виконання вчителем сучасної школи різних ролей в залежності від умов і потреб навчального процесу розширюють можливості як учнів, так і вчителів. Тільки надаючи учням центральне місце у навчальному процесі, вчитель може реалізувати завдання сучасного навчання. Очевидно, що опанування цими ролями й ефективно їхнє виконання вимагає суттєвих змін у підготовці вчителя як у виші, так і в системі післядипломної освіти. Важливим напрямом вдосконалення сучасної освіти є також урізноманітнення кваліфікацій і переліку освітніх професій. Адже сучасна

школа потребує, зокрема, і професійних тьюторів і коучів, які виконуватимуть специфічні завдання. Водночас незалежно від ролі, яку він виконує, вчитель формує культуру своїх учнів, покращує навчальні результати учнів, зміцнює свій авторитет і вплив на дітей.

Подальшого дослідження потребує обґрунтування теоретико-методологічних і організаційних концепцій, систем і технологій учіння, провідне місце серед яких у сучасних реаліях посідають педагогічні технології, які мають забезпечувати особистісний розвиток та саморозвиток вчителя, його професійну і соціальну мобільність, конкурентоспроможність на ринку праці, адаптаційну гнучкість.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гусак, В.М. (2019). Нові ролі педагога у контексті реформ сучасної української школи. *Матеріали Науково-практичної конференції «Педагогіка партнерства як основа розвитку суб'єктів освітньої діяльності в умовах НУШ»* <http://conf.zippo.net.ua/?p=79>
2. *Державний стандарт початкової освіти*. №87. (2018, 21 лютого). URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/prozatverdzhennya-derzhavnogo-standartu-pochatkovoyi-osviti>
3. *Закон України про освіту*. №2145-19. (2017, 5 вересня). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
4. Кондратенко Л.О. (2017). *Психологія первинної шкільної неуспішності*. Чернігів : Десна Поліграф.
5. Коноваленко Ю. (2017). *Тьютори, Едвайсери, Коучі, Фасилітатори, Ментори, Наставники розбираємось хто це*. URL: <http://hardkonovalenko.blogspot.com/2017/03/blog-post.html>
6. *Концепція «Нова українська школа»*. (2016, 27 жовтня). URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/novaukrainska-shkola-compressed.pdf>
7. Матвійчук, О. (б.д.) *Теорія поколінь: Чому ми різні та як порозумітися одне з одним*. URL: <http://d-grand.com/inforaciiny-portal/teoriia-pokolin-chomu-mi-rizni-ta-iak-porozumitisia-odne-z-odnim>
8. Мірошник, З.М. (2011). Кореляція ролей вчителя початкових класів. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна*. Серія: Психологія, (45), 197-201.
9. Осадча, К. (2016) Аналіз сутності поняття «тьюторська діяльність» у системі шкільної освіти. *Науковий вісник МНУ імені В. О. Сухомлинського*, № 4 (55), 149 – 153.
10. *Професійний стандарт «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти»*. URL: <https://www.pedrada.com.ua>
11. Степаненко, О.О. (2018). Обґрунтування поняття «тьютор» у освітньо-дослідницькому просторі. *Педагогічні науки*, 138, 198 – 204.
12. Фісун, О.В. (2010). Педагогічна фасилітація як багатозначний феномен. *Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г.С.Сковороди. «Засоби навчальної та науково-дослідної роботи»*, Вип. 34, 133–139. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znphnpu_zntndr_2010_34_21
13. Швець, Т. (2018). Тьюторські компетенції, або Чому не кожний вчитель може стати тьютором. URL: <https://osvitanova.com.ua/posts/1404-tiutorski-kompetentsii-abo-chomu-ne-kozhnyi-vchytel-mozhe-staty-tiutorom>

NEW PROFESSIONAL ROLES AND FUNCTIONS OF A MODERN TEACHER IN THE CONTEXT OF THE NEW UKRAINIAN SCHOOL CONCEPT

Iryna Viktorenko

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of Primary
Education Theory and Practice Department
SHEI “Donbas State Pedagogical University”
Sloviansk, Ukraine
viktorenko2210@gmail.com

Liudmyla Horobets

Candidate of Biological Sciences, Associate Professor
Department of Natural and Mathematical Studies and
Computer Studies in Primary Education
SHEI “Donbas State Pedagogical University”
Sloviansk, Donetsk region, Ukraine

Abstract. Studying the issue the development of personality of a modern teacher in accordance with the needs of practice, modern changes occurring in the country and in the world, is an urgent task. The relevance of scientific research is also conditioned by the need to understand the role and tasks of a teacher in education, his personal characteristics and qualities in the context of the Concept of the New Ukrainian School. Some aspects of this issue are reflected in the writings of modern scholars V. Husak, L. Kondratenko, N. Shvets, O. Stepanenko, O. Fisun, and others.

The purpose of the article is to identify, expand and clarify the list of professional roles and tasks of the teacher, as well as the competences that a modern teacher of the New Ukrainian School should possess.

The article highlights the requirements of modern reformation processes to the position of teacher in the New Ukrainian School. In particular, it draws attention to the competences that a teacher of a modern educational institution should possess, the soft skills required when working with younger students. The activity of a tutor, a coach, a mentor, an educator in the aspect of pedagogical activity is considered. It is established that, despite some differences in the functions and tasks they perform in the educational process, their activity is primarily aimed at helping younger students in their personal development. Based on the analysis of curricula and programs, it has been found that the preparation of future teachers for the fulfillment of the described roles in the higher education institution is not given due attention. This indicates the need for purposeful work with students in preparing them for such activities based on questions and recommendations for their use in the educational process.

Key words: primary school teacher; professional roles; reform processes; a tutor; a mentor; a coach; an advisor; a mentor.

REFERENCES

1. Husak, V.M. (2019). New roles of the teacher in the context of reforms of the modern Ukrainian school. *Proceedings of the Scientific and Practical Conference “Partnership Pedagogy as a Basis for the Development of Educational Subjects in the School”*. Retrieved from: <http://conf.zippo.net.ua/?p=79>

2. State Standard of Primary Secondary Education. №87. (2018, February 21). Retrieved from: <https://www.kmu.gov.ua/ru/npas/prozatverdzhennya-derzhavnogo-standartu-pochatkovoyi-osviti>
3. Law of Ukraine on education. № 2145-19. (2017, September 5). Retrieved from: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
4. Kondratenko, L.O. (2017). *Psychology of primary school failure*. Chernihiv: Desna Polygraph.
5. Konovalenko, Yu. (2017). *Tutors, Advisers, Coaches, Facilitators, Mentors, Mentors We understand who it is*. Retrieved from: <http://hardkonovalenko.blogspot.com/2017/03/blog-post.html>
6. Concept “New Ukrainian school”. (2016, October 27). Retrieved from: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya%20serednya/novaukrainska-shkola-compressed.pdf>
7. Matviychuk, O. (n.d.) *Generation theory: Why we are different and how to get along with each other*. Retrieved from: <http://d-grand.com/inforaciiny-portal/teoriia-pokolin-chomu-mi-rizni-ta-iaak-porozumitisia-odne-z-odnim>
8. Miroshnyk, Z. M. (2011). Correlation of primary school teacher roles. *Bulletin of the Karazin National University of Kharkiv. Series: Psychology*, (45), 197–201.
9. Osadcha, K. (2016) Analysis of the essence of the concept of “tutoring” in the system of school education. *Scientific Bulletin of V.O. Sukhomlinsky National University*, № 4 (55), 149–153.
10. Professional Standard “Primary school teacher of a secondary education institution”. Retrieved from: <https://www.pedrada.com.ua>
11. Stepanenko, O.O. (2018). Justification of the concept “tutor” in the educational and research space. *Pedagogical Sciences*, 138, 198–204.
12. Fisun, O.V. (2010). Pedagogical facilitation as a multifaceted phenomenon. *Collection of scientific works of Kharkov National Pedagogical University named after G.S. Skovoroda. “Means of educational and research work”*, Iss. 34, 133–139. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpkhnpu_zntndr_2010_34_21
13. Shvets, T. (2018). *Tutorial competencies, or Why not every teacher can become a tutor*. Retrieved from: <https://osvitanova.com.ua/posts/1404-tiutorski-kompetentsii-abo-chomu-ne-kozhnyi-vchytel-mozhe-staty-tiutorom>

Матеріали надійшли до редакції 16.11.2019 р.